

Piotr Kostyło

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Instytut Pedagogiki

**Sprawozdanie z konferencji
naukowej „Pedagogika w Szkole
Lwowsko-Warszawskiej. Źródła
– kontynuacje – uczeni”**

Kontakt:	Piotr Kostyło piotr.kostylo@ukw.edu.pl
Jak cytować:	Kostyło, P. (2014). Sprawozdanie z konferencji naukowej „Pedagogika w Szkole Lwowsko-Warszawskiej. Źródła – kontynuacje – uczeni”. <i>Forum Oświatowe</i> , 1(51), 169-174. Pobrano z: http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/188
How to cite:	Kostyło, P. (2014). Sprawozdanie z konferencji naukowej „Pedagogika w Szkole Lwowsko-Warszawskiej. Źródła – kontynuacje – uczeni”. <i>Forum Oświatowe</i> , 1(51), 169-174. Retrieved from http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/188

Konferencja *Pedagogika w Szkole Lwowsko-Warszawskiej. Źródła – kontynuacje – uczeni* (*Pedagogika w SL-w*) była pierwszą konferencją naukową z zakresu filozofii edukacji, na której podjęto próbę powrotu do tradycji SL-w w kontekście pedagogicznym. Konferencję zorganizował Piotr Kostyło z Zakładu Filozofii Edukacji, przy wsparciu grona pedagogów z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego (UKW), a także Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk (KNP PAN), który objął konferencję swoim patronatem. Do Komitetu Naukowego konferencji weszli Teresa Hejnicka-Bezwińska, Urszula Ostrowska, Władysława Szulakiewicz oraz Piotr Kostyło. Kierownikiem naukowym konferencji był Piotr Kostyło.

Konferencja sytuowała się w obszarze filozofii edukacji. Z jednej strony jej zadaniem było podjęcie klasycznych pytań filozoficznych, mieszczących się w nurcie rozważań ontologicznych, epistemologicznych i aksjologicznych, z drugiej namysł nad praktyką edukacyjną. Z problematyką filozofii edukacji łączyła się problematyka pedagogiki ogólnej, a zwłaszcza centralne dla niej pytanie o przedmiot pedagogiki jako dyscypliny naukowej. W tym kontekście pojawiły się również liczne wątki związane z historią wychowania. Trzema obszarami refleksji w trakcie obrad były: źródła, kontynuacje i uczeni.

Mówiąc o źródłach, organizatorom chodziło przede wszystkim o filozoficzne źródła koncepcji pedagogicznych tworzonych w SL-w. Pedagogika wyłoniła się z filozofii – jest to jedno z oczywistych stwierdzeń, prawdziwych w odniesieniu nie tylko do SL-w, ale także do innych szkół filozoficznych. Istotne poznawczo było natomiast inne pytanie: z jakiej konkretnie filozofii wyłoniła się pedagogika w tej szkole, a także rozwinięcie tego pytania: w jakim stopniu założenia filozoficzne tej szkoły znalazły odzwierciedlenie w tworzonych i rozwijanych koncepcjach pedagogicznych? Charakteryzując SL-w Jan Woleński wskazuje na następujące cechy rozwijanego w niej myślenia: antyseptycyzm, antynaturalizm w naukach humanistycznych i aksjologii, realizm w epistemologii i filozofii nauki, absolutyzm w epistemologii i aksjologii, oraz empiryzm. Natomiast Ryszard Jadczyk opisując nastawienie filozoficzne Kazimierza Twardowskiego zauważa, że cechowały je: realizm, antyirracjonalizm, obiektywistyczna teoria prawdy, metoda analityczna, minimalizm poznawczy, intelektualizm, jasność i ścisłość językowa oraz przekonanie o znaczeniu kształcenia filozoficznego dla kultury umysłowej narodu. Uogólniając, można powiedzieć, że te postawy składają się na model analitycznego uprawiania filozofii, zaś samego filozofa

definiują jako osobę zaangażowaną społecznie. Należy również pamiętać, że preferencje dla wymienionych tu postaw oznaczały nieufność czy wręcz wyraźne odrzucenie postaw im przeciwnych.

Źródła wskazują także na określoną sytuację historyczną przełomu XIX i XX wieku. Ten okres charakteryzował się wzmagającym się napięciem między państwami zaborczymi, a także towarzyszyła mu coraz wyraźniejsza wizja odzyskania niepodległości i odbudowy suwerennego państwa przez Polaków. Przygotowując się do nadchodzących zmian szczególną rolę wyznaczano nauce i edukacji. Jednym z kluczowych wyzwań pedagogicznych stała się wówczas należyta formacja nauczycieli, a następnie dzięki ich zaangażowaniu wdrożenie programów kształcenia i wychowania narodowego. Zarówno Kazimierz Twardowski, jak i jego uczniowie mieli głęboką świadomość potrzeb związanych z tymi sprawami. W tym punkcie interesującą kwestią dociekań mógł stać się również stosunek przedstawicieli SL-w do tradycji pedagogicznej XIX wieku, zarówno w jej nurcie romantycznym, jak i pozytywistycznym.

Drugi punkt uwypuklony w przygotowaniach do konferencji dotyczył kontynuacji. Mówiąc o kontynuacjach pedagogiki w SL-w należałoby wspomnieć po pierwsze o powstawaniu i rozwijaniu się instytucji, w których pedagogika była nauczana, a także o krystalizowaniu się przedmiotu dyscypliny. Ten etap rozwoju pedagogiki za Teresą Hejnicką-Bezwińską można nazwać z jednej strony instytucjonalizacją, z drugiej zaś dyscyplinaryzacją. Pierwsze instytucje tego rodzaju, powstające zarówno w uczelniach publicznych, jak i niepublicznych, były ukierunkowane na kształcenie nauczycieli. Prześledzenie udziału przedstawicieli SL-w w tworzeniu i prowadzeniu tych instytucji, ze szczególnym uwzględnieniem tworzenia programów nauczania w nich obowiązujących, byłoby ważnym przyczynkiem do badań nad rozwojem nurtu pedagogicznego w SL-w. Równie interesującą kwestią byłoby zbadanie związków przedstawicieli szkoły z państwowymi instytucjami oświatowymi, a zwłaszcza podejmowania przez nich pracy w tych instytucjach.

W nurcie zinstytucjonalizowanej i zdyscyplinaryzowanej pedagogiki sytuują się pedagodzy – bezpośredni uczniowie Kazimierza Twardowskiego, przede wszystkim Kazimierz Sośnicki i Bogdan Nawroczyński. Tu bardzo korzystną rzeczą byłoby skonstruowanie czegoś w rodzaju drzewa genealogicznego pedagogów wywodzących się ze SL-w.

W tym punkcie można by zwrócić się także do licznych tekstów nie-pedagogów (w sensie instytucjonalnym), którzy podejmowali kwestie kształcenia i wychowania. Przykładem są *Logiczne podstawy nauczania* Kazimierza Ajdukiewicza z 1934 r., ze wstępem zatytułowanym *Stosunek logiki do dydaktyki*. Innym przykładem jest książka Tadeusza Kotarbińskiego *Sprawność i błąd* z 1956 r., nosząca podtytuł *Z myślą o dobrej robocie nauczyciela*. Teksty Kotarbińskiego są pod tym względem szczególnie bogate. Jedną z ważnych kwestii przez niego poruszanych była nieodzowność nauczania logiki na studiach pedagogicznych. W związku z tym pouczające byłoby prześledzenie procesu odchodzenia przez pedagogów od problematyki logicznej oraz postawienie pytania, jakie skutki miało to dla pedagogiki. Warto również zauważyć, że w tekstach wielu psychologów wywodzących się ze SL-w, np. Stefana Błachowskiego czy Tadeusza

Tomaszewskiego, pojawiały się wątki pedagogiczne, przede wszystkim w kontekście dydaktycznym.

Mówiąc o kontynuacjach należałoby także wnikliwie przeanalizować spotkanie w polskiej pedagogice tradycji SL-w z myślą marksistowską. Jan Woleński omawiając relacje szkoły z innymi szkołami filozoficznymi przywołuje dwie szkoły – neopozytywistyczną oraz marksistowską. Z punktu widzenia polskiej pedagogiki nieporównanie ważniejszą kwestią była relacja SL-w do marksizmu. Interesująca byłaby np. kwestia oceny marksizmu przez pedagogów lwowsko-warszawskich. Podobnie warto byłoby się zastanowić, w jakiej mierze, o ile w ogóle, pojawienie się tzw. pedagogiki socjalistycznej w latach 70. ubiegłego wieku było związane z definitywną utratą wpływów w dyscyplinie przez pedagogów przedwojennych, w tym lwowsko-warszawskich.

Trzeci punkt dotyczył uczonych. Ten punkt konkretyzujący problematykę konferencji jest z pewnością lepiej opracowany w polskiej pedagogice niż dwa poprzednie. Wiele ważnych tekstów, pisanych zarówno przez filozofów, jak i pedagogów, dotyczy konkretnych przedstawicieli szkoły lwowsko-warszawskiej. Takim tekstem jest np. książka Ryszarda Jadcza z 1991 r. *Kazimierz Twardowski. Twórca szkoły lwowsko-warszawskiej*, w której jeden z rozdziałów jest poświęcony pedagogicznemu zaangażowaniu Kazimierza Twardowskiego. Podobny charakter ma książka Wincentego Okonia *Wizerunki sławnych pedagogów polskich* z 1993 r., w której autor przedstawił m.in. czterech pedagogów wywodzących się ze SL-w: Kazimierza Twardowskiego, Tadeusza Kotarbińskiego, Kazimierza Sośnickiego oraz Bogdana Nawroczyńskiego. Postać Stanisława Łempickiego, historyka wychowania, wykształconego we Lwowie pod kierunkiem Kazimierza Twardowskiego, zaprezentowała ostatnio Władysława Szulakiewicz w książce *Stanisław Łempicki (1886-1947)*.

Pierwszego dnia konferencji miały miejsce wystąpienia doktorantów. Przedstawiono dziewięć referatów. Jakub Florczyk z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (UMCS) przedstawił tekst pt. *Wizja społeczeństwa obywatelskiego realizowana w paradygmacie SL-w*. Ewa Kurek z Uniwersytetu Warszawskiego (UW) mówiła o *SL-w w kontekście andragogicznym*. Dominik Traczykowski z UKW przedstawił postać Kazimierza Twardowskiego w wystąpieniu pt. *Kazimierz Twardowski – nauczyciel, filozof, patriota*. Również o Kazimierzu Twardowskim i jego wpływie na uczniów mówiła Magdalena Hinc-Wirkus z UKW, której referat był zatytułowany *Mistrz Kazimierz Twardowski w oczach swoich uczniów*. Magdalena Wędzińska z UKW przybliżyła słuchaczom postać Bogdana Nawroczyńskiego w wystąpieniu pt. *Bogdana Nawroczyńskiego ideał osobowy nauczyciela*. Mariusz Jagielski z UKW podjął zagadnienie rozumienia wartości przez Kazimierza Sośnickiego przedstawiając tekst pt. *O znaczeniu wartości w teorii wychowania Kazimierza Sośnickiego*. Podobną problematykę przedstawiła Natalia Gniadek z UKW odnosząc się w swoim wystąpieniu do *Absolutyzmu wartości według Kazimierza Sośnickiego*. Łukasz Cieślakowski z UKW przedstawił referat pt. *Patriotyzm i wychowanie patriotyczne w SL-w – rekonstrukcja poglądów Józefa Bocheńskiego*. Jako ostatnia wystąpiła Goretta Siadak z UKW na temat *Aktualność dydaktyki Kazimierza Sośnickiego w dobie cyfryzacji współczesnej szkoły*.

Dnia 16 października odbyła się zasadnicza część konferencji – wystąpienia czterestu uczonych, którzy zgłosili wcześniej swój udział w spotkaniu w Bydgoszczy. Konferencja była zorganizowana w taki sposób, że każdy uczestnik miał 30 minut na wystąpienie. O podziale tego czasu między wypowiedź a dyskusję decydował sam prelegent. Sesję przedpołudniową prowadził Piotr Kostyło, zaś popołudniową Władysława Szulakiewicz. Wystąpieniom konferencyjnym przysłuchiwało się liczne grono pracowników naukowych Instytutu Pedagogiki oraz Instytutu Filozofii UKW, obecni byli również goście spoza bydgoskiej uczelni.

Konferencję otworzył Jan Woleński z Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ). Mówił o *SL-w w perspektywie historycznej*. W swoim wystąpieniu podkreślił rangę *SL-w* w filozofii i kulturze polskiej i światowej, a także podzielił się ze słuchaczami swoimi refleksjami na temat sukcesów i trudności w tłumaczeniu i wydawaniu zagranicą swojej książki, *Filozoficzna Szkoła Lwowsko-Warszawska*. Prelegent podkreślił obowiązek troski o rodzimą tradycję intelektualną. Kolejny referat wygłosiła Władysława Szulakiewicz z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (UMK). Jej wystąpienie nosiło tytuł *Koncepcje pedeutologiczne w SL-w*. Prelegentka nawiązała m.in. do teorii i praktyki nauczania domowego realizowanego w okresie zaborów, a następnie uwypukliła dwa nurty w pedeutologii *SL-w*: etyczny oraz praktyczny. Z kolejnym referatem wystąpiła Teresa Hejnicka-Bezwińska z UKW, był on zatytułowany *Kulturowe uwarunkowania włączenia pedagogiki w zakres zainteresowań SL-w*. Prelegentka wskazała środowisko *SL-w* jako jedno z dwóch, w których na początku XX wieku kształtowały się podstawy polskiej naukowej pedagogiki. Stwierdziła również, że instytucjonalizację rodzimej pedagogiki zawdzięczamy Kazimierzowi Twardowskiemu. Wystąpienie Urszuli Ostrowskiej pt. *O wartościach ponadczasowych Uniwersytetu w myśli Kazimierza Twardowskiego* było poświęcone analizie słynnego przemówienia Kazimierza Twardowskiego napisanego w 1932 r. Autorka w swoich analizach przyjęła perspektywę aksjologiczną, zarysowując bogate tło kulturowe i historyczne dla swoich rozważań. Następnym prelegentem był Witold Brzeziński z UKW, który przedstawił referat pt. *Stefana Świeżawskiego działalność naukowa i dydaktyczna w kręgu oddziaływań SL-w. Problemy formacji historyka filozofii*. Prelegent skupił się na analizie źródeł, w których zarówno sam Świeżawski, jak i inne osoby znające go, wskazywały na intelektualne i moralne powinowactwo działalności naukowej historyka filozofii z tradycją *SL-w*. Z kolejnym referatem wystąpił Ryszard Maciołek z Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy (wsg). Mówił na temat *Kazimierza Ajdukiewicza koncepcji logiki i jej nauczania*. Prelegent podkreślił znaczenie zagadnienia nauczania logiki w myśli Ajdukiewicza oraz wskazał na problemy łączące się z praktyką nauczania tego przedmiotu. Ostatnim przedobiednim wystąpieniem była prezentacja Joanny Michalak-Dawidziuk z Wyższej Szkoły Menadżerskiej w Warszawie (wsm), pt. *Autorytet nauczyciela jako warunek dobrej edukacji w świetle poglądów przedstawicieli SL-w*. Prelegentka odniosła się z jednej strony do koncepcji autorytetu wyłaniającej się z tekstów przedstawicieli *SL-w*, z drugiej natomiast do własnych badań empirycznych nad zjawiskiem autorytetu. Po przerwie pierwszym wystąpieniem był referat Sławomira Sztobryna z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi (wsp).

Temat referatu brzmiał *Badania z zakresu historii filozofii wychowania w twórczości B. Nawroczyńskiego oraz K. Sośnickiego. Prekursorzy współczesnej historiografii myśli pedagogicznej*. Prelegent przedstawił ewolucję rozumienia historii filozofii wychowania w myśli obu pedagogów, ukazując jednocześnie ich stopniowe odchodzenie od orientacji intelektualnej charakterystycznej dla sŁ-w. Do myśli Kazimierza Sośnickiego odniósł się także Krzysztof Kamiński z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi, przedstawiając referat pt. *Kazimierza Sośnickiego idea wychowania dla etosu państwowego*. W swoim wystąpieniu dokonał rekonstrukcji głównych tez książki Sośnickiego pt. *Wychowanie państwowe*. Kolejnym referentem był Wiesław Wójcik z Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej (wsA), który przedstawił tekst pt. *Jana Łukasiewicza i Tadeusza Kotarbińskiego idea obecności logiki w nauce i edukacji*. W tekście autor uwypuklił nieodzowność wykształcenia logicznego, a także wskazał na trudności, które musieli pokonywać obaj myśliciele domagając się należytego miejsca dla logiki w programach nauczania. Krzysztof Wojcieszek z „Pedagogium” – Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie, przedstawił referat pt. *Praktyka dydaktyczna Profesora Iji Lazari-Pawłowskiej jako egzemplifikacja ideału opiekuna spolegliwego. Refleksje ucznia*. Autor w osobistym wspomnieniu o Lazari-Pawłowskiej przywołał jedną z najbardziej rozpoznawalnych koncepcji etycznych stworzonych w sŁ-w, koncepcję opiekuna spolegliwego Tadeusza Kotarbińskiego. Bożena Listkowska z UKW przedstawiła referat pt. *Zdeterminowanie własnym charakterem a odpowiedzialność za wyrządzone zło – wokół myśli Kazimierza Twardowskiego*. Było to drugie wystąpienie w trakcie konferencji, w którym podjęto problematykę pedagogiczną w kontekście etycznym. Kolejnym referatem był referat Izabelli Kust z wsm, pt. *Spuścizna sŁ-w a kształtowanie współczesnych postaw/kompetencji profesjonalnych*. Prelegentka w swoim wystąpieniu odniosła się przede wszystkim do koncepcji prakseologicznych Tadeusza Kotarbińskiego, zrekonstruowała je, a następnie zilustrowała swoje rozważania przeprowadzonymi przez siebie badaniami empirycznymi. Ostatnim wystąpieniem był referat Piotra Kostyło pt. *Pedagogiczna krytyka irracjonalizmu w sŁ-w*. Prelegent przedstawił stosunek myślicieli sŁ-w do irracjonalizmu w kontekście filozoficznym, a następnie zrekonstruował kilka wybranych tekstów na temat wychowania intelektualnego, w których przedstawiciele sŁ-w dystansowali się jednoznacznie wobec irracjonalizmu.

Obrazy zwięźle podsumował Piotr Kostyło. Uczestnicy zostali zaproszeni do nadsyłania tekstów, które ukażą się w bydgoskim czasopiśmie naukowym prowadzonym w Instytucie Pedagogiki przez Romana Lepperta – *Przeglądzie Pedagogicznym*.

“PEDAGOGIKA W SZKOLE LWOWSKO-WARSZAWSKIEJ. ŹRÓDŁA – KONTYNUACJE – UCZENI”: A CONFERENCE REPORT